

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τίτλος: **Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση**

Δημιουργός: Αικατερίνη Προκοπίου

Γνωστικό αντικείμενο: Νεοελληνική λογοτεχνία

Συμβατότητα με το νέο ΠΣ: Προβλέπεται διδακτική ενότητα με αυτό το θέμα στην Α΄ Λυκείου

Είδος διδακτικής πρακτικής: project, ομαδοσυνεργατική διδασκαλία

Προτεινόμενη διάρκεια: 18 ώρες

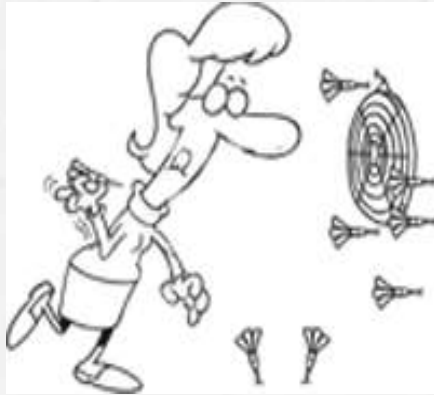

Εισαγωγή

Η διδακτική ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» επιδιώκει

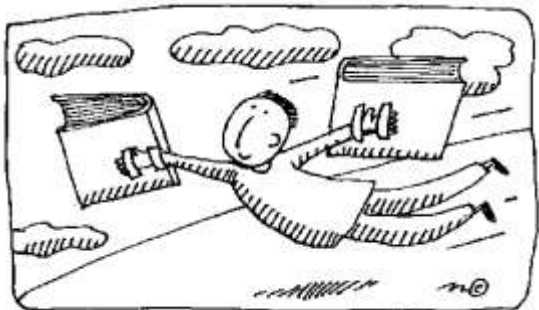
- να προσφέρει ένα καθοδηγητικό νήμα, για να ταξινομηθούν τα ποιητικά κείμενα του ανθολογίου
- να δώσει ένα διδακτικό πλαίσιο για την προσέγγισή τους
- να κατανοήσουν οι μαθητές την εξέλιξη της νεοελληνικής ποίησης στον 20ο αιώνα
- να γίνουν κατανοητά τα θεματικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης (εθνικά οράματα, φύση, ο ρόλος του ποιητή) και οι τεχνοτροπικές καινοτομίες της μοντέρνας ποίησης
- να φωτιστεί η θέση του Καβάφη και του Καρυωτάκη ως προαγγέλων του μοντερνισμού

Σκοποθεσία :

- Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι η ποίηση αλλάζει, τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη μορφή της, από εποχή σε εποχή.
- Να αποκτήσουν μια συνολική εικόνα της εξέλιξης της νεοελληνικής ποίησης.
- Να γνωρίσουν τα λογοτεχνικά κινήματα του ρομαντισμού, του παρνασσισμού, του συμβολισμού, του μοντερνισμού και του υπερρεαλισμού.
- Να κωδικοποιήσουν τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης

Δεξιότητες :

- Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας και της παραδοσιακής ποίησης και να τα εντοπίζουν σε ποιήματα.
- Να εντάσσουν ένα ποιητικό έργο σε μια θέση στη γραμμή της εξέλιξης από την παραδοσιακή στη μοντέρνα ποίηση.
- Να εξοικειωθούν με το άλογο στοιχείο της μοντέρνας ποίησης και να είναι ανοικτοί στην πολυσημία του ποιητικού λόγου.
- Να πειραματίζονται με τις δυνατότητες της γλώσσας και τους συνειρμούς.

Κείμενα:

Από τα ΚΝΛ της Α' Λυκείου:

Δημοτικό τραγούδι, *Της νύφης που κακοπάθησε,*
Β. Κορνάρος, *Ερωτόκριτος (Ήρθεν η ώρα κι ο καιρός),*
Ι. Βηλαράς, *Σαν πεταλούδα στη φωτιά,*
Α. Κάλβος, *Τα ηφαίστεια,*
Δ. Σολωμός, *Ελεύθεροι πολιορκημένοι,*
Λ. Μαβίλης, *Μούχρωμα,*
Κ. Παλαμάς, *Πατρίδες! Αέρας, γη. Αγορά,*
Κ. Χατζόπουλος, *Ήρθες,*
Ι. Γρυπάρης, *Εστιάδες*
Λ. Πορφύρας, *Το θέατρο,*
Α. Σικελιανός, *Δείπνος,*
Κ. Βάρναλης, *Οι μοιραίοι,*
Κ.Τ. Καβάφης, *Περιμένοντας τους βαρβάρους, Ιθάκη,*
Η σατραπεία, Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον,
Αλεξανδρινοί βασιλείς, Ηγεμών εκ Δυτικής
Λιβύης, Νέοι της Σιδώνος 400 μ.Χ.

Από τα ΚΝΛ της Β' Λυκείου:

Ν. Λαπαθιώτης, *Νυχτερινό,*

Κ. Καρυωτάκης, *Είμαστε κάτι, Μπαλάντα στους άδοξους ποιητές
των αιώνων*

Τ. Παπατσώνης, *Συνάντημα,*

Γ. Σεφέρης, *Πάνω σ' ένα ξένο στίχο, Ελένη, Επί ασπαλάθων,
Ο βασιλιάς της Ασίνης, Τελευταίος Σταθμός,*

Α. Εμπειρίκος, *Τρία αποσπάσματα, Ηχώ,*

Γ. Βαφόπουλος, *Η Ελεγεία των αδελφών,*

Γ. Ρίτσος, *Ρωμιοσύνη, Ανυπότακτη πολιτεία,*

Ν. Καββαδίας, *Πούσι,*

Ν. Εγγονόπουλος, *Νέα περί του θανάτου του Ισπανού ποιητού
Φ.Γ. Λόρκα,*

Ο. Ελύτης, *Η τρελή ροδιά, Η Μαρίνα των βράχων, Στα χτήματα
βαδίσαμε όλη μέρα, Το Άξιον εστί (Τα Πάθη, άσμα η'),*

Ν. Βρεττάκος, *Της Σπάρτης οι πορτοκαλιές*

Από τα ΚΝΛ της Γ' Λυκείου:

Μ. Σαχτούρης, *Η Αποκριά*,
Ν. Βαλαωρίτης, *Μικρός Θρήνος*.

Παράλληλα ποιήματα:

Κ. Καβάφης, *Η πόλις, Θάλασσα του πρωιού*,
Τείχη, Θυμήσου σώμα, Έτσι πολύ ατένισα,
Κ. Καρυωτάκης, *Πρέβεζα, Εις Ανδρέαν Κάλβον*,
Γ. Σεφέρης, *Στροφή*,
Α. Εμπειρικός, *Υψικάμινος*,
Ν. Εγγονόπουλος, *Γυψ και Φρουρά, Το γλωσσάριο των ανθέων*.

Αναλυτική περιγραφή των φάσεων υλοποίησης του project:

Α΄ φάση: Πριν από την ανάγνωση (περίπου 2 διδακτικές ώρες)

- εισαγωγή στο θέμα της διδακτικής ενότητας επιστρατεύοντας τις σχολικές ή εξωσχολικές γνώσεις των μαθητών. Ζητάμε από τους μαθητές να θυμηθούν, να απαγγείλουν, να σχολιάσουν ποιήματα που τους αρέσουν ή που τους έκαναν εντύπωση.
- ανάγνωση, ακρόαση μαγνητοφωνημένων και μελοποιημένων ποιημάτων και κατάταξή τους σε μία σειρά από το πιο παραδοσιακό στο πιο μοντέρνο.

Β. Κορνάρος, Ερωτόκριτος

<http://www.youtube.com/watch?v=bq-EgFIWzZ0&feature=related>

<http://www.snhell.gr/>

Δ. Σολωμός, Ελεύθεροι πολιορκημένοι, Σχεδίασμα Β΄

<http://www.youtube.com/watch?v=eshpMdgfIvs&feature=related>

<http://www.snhell.gr/>

Λ. Μαβίλης, Λήθη

<http://www.snhell.gr/>

http://www.youtube.com/watch?v=n-C_mNq0nnY&feature=related

Κ.Τ. Καβάφης, Ιθάκη

http://www.snhell.gr/lections/content.asp?id=52&author_id=60&page=anthology

Ο. Ελύτης, Η Μαρίνα των βράχων

<http://www.youtube.com/watch?v=mOOFcxm0L7E&feature=related>

- Συζήτηση για το τι είναι αυτό που κάνει ένα ποίημα παραδοσιακό και τι μοντέρνο, οπότε αναφερόμαστε σε βασικές έννοιες της ποίησης:

στροφή
στίχος
μέτρο
ομοιοκαταληξία
θέματα
μοτίβα
λυρισμός
δραματικότητα
έλλογη νοηματική αλληλουχία

Β' Φάση: Κυρίως ανάγνωση: (περίπου 10 διδακτικές ώρες)

(α) 2 ώρες (από τις 10 της Β' Φάσης)

- Η ολομέλεια της τάξης μελετά ένα παραδοσιακό και ένα μοντέρνο ποίημα (Λ. Μαβίλης, Μούχρωμα-Γ. Ρίτσος, Ο τόπος μας) και συμπληρώνει πίνακα με τα βασικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης.

Παραδοσιακή ποίηση	Μοντέρνα ποίηση
<ul style="list-style-type: none"> • Έμμετρος στίχος • Ποιητικό λεξιλόγιο • Στίξη κανονική • Διατήρηση των κοινών νοημάτων των λέξεων • Λογική ανάπτυξη του θέματος • Έλλογη νοηματική αλληλουχία • Τίτλος προϋδεαστικός, δηλωτικός του περιεχομένου • Λυρισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Ελεύθερος στίχος • Καθημερινό λεξιλόγιο • Ακανόνιστη στίξη • Πολυσημία, νέα νοηματική φόρτιση λέξεων-πρωτότυπη χρήση συμβόλων • Υποδήλωση ή απόκρυψη του θεματικού κέντρου • Δυσνόητη ποίηση-άλογο στοιχείο • Τίτλος προβληματικός, νοηματικά ανενεργός • Δραματικότητα

(β) 4 ώρες (από τις 10 ώρες της Β' Φάσης)

Οι μαθητές χωρίζονται σε πέντε ομάδες (Μπορεί ο μοντερνισμός να δοθεί σε δύο ομάδες με διαφορετικά ποιήματα η κάθε μία) :

1η ομάδα: μελετά **δημοτική ποίηση** και **κρητική λογοτεχνία**

Της νύφης που κακοπάθησε

Β. Κορνάρος, Ερωτόκριτος (Ήρθεν η ώρα κι ο καιρός)

Ι. Βηλαράς, Σαν πεταλούδα στη φωτιά

2η ομάδα: **ρομαντισμός**

Α. Κάλβος, Τα ηφαίστεια

Δ. Σολωμός, Ελεύθεροι πολιορκημένοι

Λ. Μαβίλης, Μούχρωμα

3η ομάδα: **παρνασσισμός**

Κ. Παλαμάς, Πατρίδες! Αέρας, γη. Αγορά,

Ι. Γρυπάρης, Εστιάδες

Α. Σικελιανός, Δείπνος

4η ομάδα: **συμβολισμός**

Κ.Π. Καβάφης, Περιμένοντας τους βαρβάρους, Ιθάκη, Η σατραπεία,
Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον, Αλεξανδρινοί βασιλείς,
Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης, Νέοι της Σιδώνος 400 μ.Χ.

Κ. Χατζόπουλος, Ηρθες

Λ. Πορφύρας, Το θέατρο

Ν. Λαπαθιώτης, Νυχτερινό

Κ. Καρυωτάκης, Είμαστε κάτι, Μπαλάντα στους άδοξους ποιητές των αιώνων

5η ομάδα: **μοντερνισμός**

Γ. Σεφέρης, Πάνω σ' ένα ξένο στίχο, Ελένη, Επί ασπαλάθων,
Ο βασιλιάς της Ασίνης, Τελευταίος Σταθμός,

Α. Εμπειρίκος, Τρία αποσπάσματα, Ηχώ,

Γ. Βαφόπουλος, Η Ελεγεία των αδελφών,

Γ. Ρίτσος, Ρωμιοσύνη, Ανυπόταχτη πολιτεία,

Ν. Καββαδίας, Πούσι,

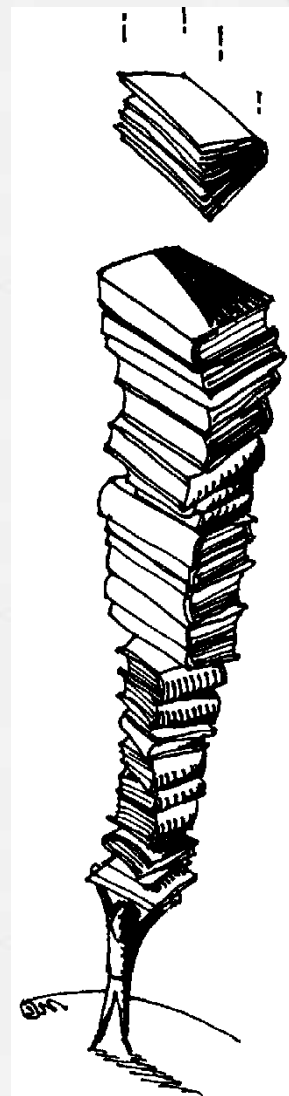
Ν. Εγγονόπουλος, Νέα περί του θανάτου του Ισπανού ποιητού Φ.Γ. Λόρκα,

Ο. Ελύτης, Η τρελή ροδιά, Η Μαρίνα των βράχων, Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα,
Το Άξιον εστί (Τα Πάθη, άσμα η'),

Ν. Βρεττάκος, Της Σπάρτης οι πορτοκαλιές

Μ. Σαχτούρης, Η Αποκριά,

Ν. Βαλαωρίτης, Μικρός Θρήνος.

- Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει ένα λογοτεχνικό ρεύμα

και αναζητά τη σημασία και τα χαρακτηριστικά του στις εισαγωγές του σχολικού εγχειριδίου και στο Λεξικό λογοτεχνικών όρων. Καταγράφει τα **χαρακτηριστικά σε πίνακα**. Εντοπίζει σε κάθε ποίημα που μελετά εκείνα τα χαρακτηριστικά του, που το εντάσσουν ή το απομακρύνουν από το συγκεκριμένο καλλιτεχνικό ρεύμα.

- Κάθε ομάδα επιλέγει ένα ποίημα από αυτά που μελέτησε και το **παρουσιάζει στην τάξη** εστιάζοντας σε εκείνα τα χαρακτηριστικά του, που το εντάσσουν ή το απομακρύνουν από το συγκεκριμένο καλλιτεχνικό ρεύμα.
- Στη συνέχεια η **ολομέλεια της τάξης** τοποθετεί τα λογοτεχνικά ρεύματα, που παρουσίασαν οι ομάδες, **στη γραμμή της εξέλιξης από την παραδοσιακή στη μοντέρνα ποίηση**.

(γ) 4 ώρες (από τις 10 ώρες της Β΄ Φάσης)

Οι μαθητές χωρίζονται σε 4 ομάδες

1η ομάδα: συγκρίνει ποιήματα του Καβάφη με παραδοσιακά ποιήματα και εντοπίζει τις **διαφορές της καβαφικής από την παραδοσιακή ποίηση** στο περιεχόμενο και στη μορφή.

2η ομάδα: συγκρίνει ποιήματα του Καρυωτάκη με παραδοσιακά ποιήματα και εντοπίζει τις **διαφορές της καρυωτακικής από την παραδοσιακή ποίηση** στο περιεχόμενο και στη μορφή.

3η ομάδα: μελετά ποιήματα Σολωμού, Παλαμά, Καρυωτάκη, Καβάφη, Σεφέρη, Ελύτη, Ρίτσου, Εγγονόπουλου, Σαχτούρη και τα κατατάσσει σε μια σειρά ανάλογα με το βαθμό του **άλογου στοιχείου**.

4η ομάδα: αναζητά τις **ποιητικές** και τις **καθημερινές λέξεις** στα ποιήματα των Παλαμά, Καβάφη, Σεφέρη.

(Για τον Σεφέρη μπορεί να αξιοποιηθεί ο συμφραστικός πίνακας λέξεων στον κόμβο του ΚΕΓ

<http://www.greek-language.gr/greekLang/literature/tools/concordance/seferis/index.html>)

- Οι ομάδες παρουσιάζουν και συζητούν τις εργασίες τους στην τάξη.
- Η ολομέλεια της τάξης συζητά και
  - επισημαίνει τους ποιητές που ήρθαν σε ρήξη με την ποιητική παράδοση
  - καταγράφει τους νεωτερισμούς, που έφερε ο καθένας στην ποίηση
  - αναζητά τους λόγους που τους οδήγησαν στη ρήξη με την παράδοση.

Γ' Φάση: Μετά την ανάγνωση (περίπου 4 διδακτικές ώρες)

Σ' αυτή τη φάση οι μαθητές δουλεύουν ομαδικά και ατομικά και παράγουν το δικό τους λόγο γύρω από το **Θέμα** της διδακτικής ενότητας με τις εξής δραστηριότητες:

- Διασκευάζουν ένα παραδοσιακό ποίημα σε μοντέρνο.
- Συνθέτουν ένα παραδοσιακό και ένα μοντέρνο ποίημα
- Συνθέτουν από κοινού ένα υπερρεαλιστικό ποίημα.
- Μία ομάδα συγκεντρώνει τις εργασίες των μαθητών και από τις τρεις φάσεις της υλοποίησης του project, για να τις εκδώσει σε έντυπη και ψηφιακή μορφή. Το υλικό παραδίδεται στη σχολική βιβλιοθήκη και αναρτάται στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών

Οι μαθητές αξιολογούνται τόσο για τις ατομικές εργασίες τους όσο και για τη συμμετοχή τους στις ομαδικές εργασίες.

Αξιολογούνται για τον προφορικό και γραπτό τους λόγο, για τη γενικότερη συμμετοχή τους στο μάθημα και για τη συμβολή τους στη δουλειά της ομάδας τους.

Αξιολογούμε:

- την ικανότητα του μαθητή να διακρίνει τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας και της παραδοσιακής ποίησης και να τα εντοπίζει σε ποιήματα.
- την ικανότητα του μαθητή να εντάσσει ένα ποιητικό έργο σε μια θέση στη γραμμή της εξέλιξης από την παραδοσιακή στη μοντέρνα ποίηση.
- την εξοικείωσή του με την πολυσημία του ποιητικού λόγου.

Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό

Βικτώρια Καπλάνη «Η θέση της ποίησης σε ένα νέο πρόγραμμα διδασκαλίας της λογοτεχνίας: προβλήματα και προοπτικές», (Βενετία Αποστολίδου, Ελένη Χοντολίδου επιμ.), Λογοτεχνία και εκπαίδευση, τυπωθήτω Γιώργος Δάρδανος, Αθήνα 2004, 359-367.

Βικτώρια Καπλάνη «Γ' Γυμνασίου. Η ποίηση στο γυμνάσιο: από την ακρόαση στην ανάγνωση», Ομάδα έρευνας για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, (Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη, Ε. Χοντολίδου επιμ.), Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο... μια νέα πρόταση διδασκαλίας, τυπωθήτω Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2002, σ. 235-247.

Νάσος Βαγενάς, Για έναν ορισμό του μοντέρνου στην ποίηση, στιγμή, Αθήνα 1984

Μάριο Βίτι, «Η γενιά του τριάντα», εκδ. Ερμής, (ανατ.) 2004

Χάρης Σακελλαρίου, Παραδοσιακή και Μοντέρνα ποίηση, Πατάκης 2002

<http://www.komvos.edu.gr/fryktories/sites/default/files/book/ch41.pdf>
Οι βασικοί εκφραστές της νέας ποίησης (τελευταία επίσκεψη 20/9/2011)

Β. Μπαλάσκας, Ο μοντερνισμός των ποιητών της γενιάς του τριάντα, Ιωάννινα 2004
(tab.ionio.gr/culture/download.php?f=06_08_BALASKAS_s_213)
(τελευταία επίσκεψη 20/9/2011)

